

ÇEVİRMEN ADAYLARI ODAĞINDA YAZILI ÇEVİRİ SÜRECİNİ KOLAYLAŞTIRAN İNTERNET BİLGİ KAYNAKLARI VE ÖNERİLER

Mehmet Cem ODACIOĞLU*

Özet

Çeviribilim bölümlerine yeni başlayan mütercim tercümanlık öğrencilerine çeviri kavramının tanımı ilk kez sorulduğunda, çevirinin dilsel bir aktarım veya bir dilden öteki dile aktarma olduğu şeklinde yüzeysel açıklamalar yapıldığı görülmüştür. Verilen eğitim süresince ise bu algı değişmeye başlamakta ve çevirinin dilsel aktarımdan fazlasını içeren, farklı edinçlerin söz konusu olduğu bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira sadece her iki dile de tam hâkim olunması; kültürel bilgidен uzaklık, alan bilgi eksikliği, vb. sebeplerle anlaşılır bir çeviriye imza atmak için yeterli olmayabilmektedir. Uzmanlaşma sürecinde bunların hemen edinilmesini beklemek de gerçekçi değildir. Ancak çevirmen adaylarının çeviri sürecinde sözcüğün sözlük anlamını aktarmak kadar, erek kültürde nasıl alımlanması gerektiğini gözeterek çeviri yapmaları sağlanmalıdır. Söz gelimi sözcüğün onuncu anlamı, bir diğer ifade ile terim anlamı dışındaki anlamları o çeviride doğru karşılık olabilir. Bu, dilsel hâkimiyet kadar çeviri yapılan bağlam içerisinde terim karşılıklarının ve yan anlamların başarılı bir şekilde saptanabilmesi için doğru bilgi kaynaklarını araştırmakla ve metni sorgulamakla mümkün olabilir. Günümüzde bilgi kaynakları çoğunlukta internet ortamında saklı tutulmaktadır. Bu açıdan çalışmada çeviriye yönelik tanımlamaların genişlediği, küreselleşme sonucu çeviri talebinin arttığı internet dünyasında kaynak metin erek metne dönüştürülmeden önce “nasıl daha kaliteli ve erek kitleye uygun bir çeviri metin üretilebilir?” sorusu ekseninde çevirmen adayları açısından yazılı çeviri sürecini kolaylaştırıcı bazı yararlı internet bilgi kaynakları açıklanarak nasıl kullanılmalrı gerektiği, kaynaklara nasıl güvenilebileceği örneklerle anlatılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur. Böylelikle çevirmen adaylarının mezun olduktan sonra uzmanlık alanları farklı bile olsa çeviriye dair bir üst bakış açısı kazanmaları hedeflenmektedir. Çalışmada ayrıca çeviri sürecinin temel bileşenleri dil ve kültür edinci olsa da bilgi kaynakları açısından araştırma becerilerinin de çeviri sürecinde önemli bir yeri olduğu

* Doç. Dr. Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, cemodacioglu@bartin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6627-6681

gösterilmeye çalışılmış ve süreci sorgulayıcı bir çeviri anlayışının benimsenmesi teşvik edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi kaynakları, İnternet bilgi kaynakları, dijitalleşme, küreselleşme, çeviri süreci.

INFORMATION SOURCES ON THE INTERNET AND SUGGESTIONS FOR FACILITATING THE TRANSLATION PROCESS IN TERMS OF PROSPECTIVE TRANSLATORS

Abstract

When prospective translators are asked about the definition of translation for the first time, it is observed that they explain translation purely as a linguistic transfer or transfer from one language into another. However, during the training, this perception begins to change, and it turns out that translation is a process including more than linguistic transfer with different skills. Having full command of both languages is not enough to do precise translations due to the lack of cultural competence, the lack of subject matter knowledge, etc. It is also unrealistic to expect students to acquire these skills immediately during the specialization. However, it should be ensured that students translate texts by considering how the word is to be received within the target culture rather than simply translating the dictionary meaning of the word. For example, the tenth meaning of the word, in other words, its connotative other than the denotative meaning, might be the correct equivalent in the translation. Apart from having linguistic mastery, this can only be possible by searching for suitable information sources and questioning the text so that the term equivalents and connotations can be successfully determined for the target context. Today, information sources are mostly kept on the internet. In the digital age, definitions of translation have expanded, and the demand for translation has increased due to globalization. In this respect, some useful information sources on the internet that facilitate the translation process in terms of prospective translators were explained with examples in this study by considering how they should be used and how they could be trusted. Some suggestions were made based on the question: "How can a better quality and suitable translated text be produced?" Hence, the study targets that prospective translators gain a perspective on translation after graduation, even if their fields of expertise differ. Although the essential

components of the translation process are language and cultural competence, it was also shown in this study that research skills have an important place in the translation process, and it was encouraged to adopt a translation approach questioning the process.

Key Words: Information sources, information sources on the Internet, digitalization, globalization, translation process.

Giriş

İnsanoğlu hayatta kalabilmek güdüsüyle tarih boyunca hep komünler halinde yaşamaya gerek duymuş ve henüz dilin gelişmediği dönemlerde dahi dumanla haberleşmek ve birtakım jest ve mimikler gibi yaklaşımlarla bu geleneği sürdürmüştür. Dillerin ortaya çıkışıyla da anlaşılacak ve iletişim kurma isteği daha da artmıştır. Sümerler tarafından yazının bulunmasından sonra ise, tarihsel kayıtlar incelendiğinde zaten sözlü olarak devam eden çeviri etkinliğinin yazılı bir şekil de almaya başladığı söylenebilir.

Bu doğrultuda, tarihi olaylar kayıt altına alınarak bir sonraki nesillere önceki nesillerin yaşantıları aktarılabilmiştir. Yazılı çeviri etkinliği tarihsel açıdan değerlendirildiğinde ilk çevirilerin sadece sadık ve özgür çeviri ekseninde yürütüldüğü ifade edilebilir (ayrıca bkz. Yazıcı, 2005). Bununla bağlantılı tarihsel araştırmalara bakıldığında, benzer açıklamalara rastlanmaktadır. Örneğin Yücel'e göre, *"kavramların ve düşüncelerin doğru ve sadık/aslına uygun aktarılması gereken felsefi içerikli metinlerde Cicero, morfemik ve sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışını savunmasına karşın, edebi metinlerde biçimden çok içeriği yansıtan serbest bir çeviri anlayışını ileri sürmektedir"* (Yücel, 2007, s. 44). Benzer şekilde çeviribilim literatürü incelendiğinde kutsal kitapların ilk çevirilerinde çoğunlukla sadık çevirinin benimsendiği, diğer metinlerin çevirisinde ise özgür çeviri stratejisinin uygulandığına yönelik bulgular vardır. Ancak eski zamanlarda kutsal metin çevirilerine yönelik ilk görüşler düşünüldüğünde anlam odaklı çeviriyi savunan kişiler de olmuştur. Kutsal kitap çevirilerinde anlam çevirisinin erek odaklı yaklaşımlara evrilmesi, Orta Çağ'da mutlak otorite olan kilise ve ruhban sınıfına olan güvenin azalmasıyla devam etmiştir. Nitekim Protestanlığın kurucusu Martin Luther gibi özgür çeviriyi savunan teologlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Zira Luther'e göre, İncil çevirileri her Alman'ın anlayabileceği şekilde yapılmalıydı. (kşr. Eruz, 2010; kşr, Yücel, 2007; kşr. Gürçağlar, 2016, kşr. Munday, Ramos Pinto ve Blakesley, 2022). Bu gelişmeler neticesinde, okuyucunun anlamaması pahasına sadece sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmanın işlevsiz kaldığı ve çevirinin erek kitleye hitap

etmesi gerektiği yavaş yavaş anlaşılmaya başlamış ve çeviriler sayesinde Avrupa Rönesans'ı olumlu ölçüde şekillenmiştir. Örneğin, Toledo Çevirmenler Okulu bu açıdan önemli bir konuma sahiptir. Vizigot krallığının başkenti Toledo kentinde İslam, Hıristiyan ve Yahudi tebaasına mensup halklar bir arada yaşamaktaydı. Üç farklı toplumdaki bilim insanlarının birlikte yaptıkları çalışmalar sayesinde bir kültür merkezine dönüşen bu kenti İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkelerinden de pek çok bilim insanı ziyaret etmiş ve aradıkları el yazması kitapları bulup, okumak ve çevirmek amacıyla Doğu'yu daha yakından tanımak istemiştir. Toledo Çevirmenler Okulunda yürütülen çalışmalar sayesinde, Avrupa ülkeleri Arap, Hint ve Eski Yunan bilimini tanımıştır (Öztunalı, 2017, s. 1324, Eruz, 2010, s. 47).

Tarihsel kayıtlardan da teyit edilebileceği gibi, çevirinin böylesine harekete geçirici bir toplumsal rolü vardır. Bu nedenle de onun salt dilsel bir aktarım olarak ele alınması ilgili düşüncelerin tekrar gözden geçirilmesi zorunlu bir hal almış olacak ki, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeviriye yeni bakış açıları ortaya atılmaya başlanmıştır. Nitekim Holmes'un bildirisinden (1972) önce çeviri etkinliği sadece uygulamalı dilbilimin bir alt kolu, dil öğretme yöntemi ve dilsel aktarım olarak ele alınmaktaydı. Ancak özellikle çevirinin disiplin olarak ele alınmaya başladığı yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, söz konusu bu etkinliğin salt bir dilsel aktarım olmadığı aynı zamanda bir kültür aktarımı olduğu Toledo Çevirmenler Okulu gibi tarihsel örneklerden de görüleceği üzere daha da anlaşılabilir ve 1970'lerden itibaren yeni paradigmayı teşkil eden Skopos, çeviriye ilişkin eylem kuramı gibi işlevci çeviri yaklaşımlarıyla birlikte betimleyici çeviri araştırmaları, çoğuldizge kuramı gibi ürün odaklı çeviri kuramları ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu kuramların savları incelendiğinde çevirinin kültürler arası boyutuna odaklanıldığı görülebilir (krş. Munday, Ramos Pinto ve Blakesley, 2022).

Dinamik bir süreçten geçen çeviri olgusu açısından şu an içinde bulunduğumuz dönemde bile yapılan açıklama ve tanımlamalar yeterli olmayabilmektedir. Çok önceleri ana dile ve yabancı dile çok iyi bir hâkimiyetin çeviri yapmak açısından yeterli olabileceği düşünülmekteyken, bunun aslında böyle olmadığı, kaynak metin ve kaynak kültürü anlamak kadar erek metni alımlayacak kitleyi de anlamak gerektiği ve çeviriye erek kitlenin beklentilerine göre yapmak için dil edinci kadar erek metnin durum, zaman, yer, alıcı ve göndericiyle olan ilişkilerini ifade eden dil dışı öğelerin

de göz önünde bulundurulması gerektiği zaten kabul edilmektedir (Yazıcı, 2005).

Tarihsel bir dönüşümden geçen çeviriye yönelik tanımlamaların genişlediği, çeviriye olan talebin arttığı, yerelleştirme gibi yeni çeviri alanlarının ortaya çıktığı dijital çağda ise, kaynak metin erek metne dönüştürülmeden önce “nasıl daha kaliteli ve erek kitleye uygun bir çeviri metin üretilebilir?” sorusundan hareketle bu çalışmada çevirmen adayları açısından yazılı çeviride süreci kolaylaştırıcı bazı internet bilgi kaynaklarının neler olduğu, nasıl kullanılmaları gerektiği örneklerle açıklanacak ve bazı önerilerde bulunulacaktır. Böylelikle çevirmen adaylarının mezun olduktan sonra uzmanlık alanları farklı bile olsa çeviriye dair bir üst bakış açısı kazanmaları hedeflenmektedir.

Çalışmanın cevap arayacağı en temel araştırma soruları şunlardır:

1. Çevirmen adaylarının kullanabilecekleri bilgi kaynakları nelerdir?
2. Kaynak metnin erek metne dönüştürülmesi sırasında çevirmenler internet bilgi kaynaklarından nasıl yararlanabilir? Bilgi kaynağının güvenilirliği nasıl tespit edilmelidir?

Çevirmen Adayları Odağında¹ Yazılı Çeviri Sürecini Kolaylaştıran İnternet Bilgi Kaynakları ve Öneriler

Bu kısımda hangi uzmanlık alanını seçerlerse seçsin, çevirmen adaylarının uzmanlaşma sürecinde yararlanabilecekleri bazı internet bilgi kaynakları açıklanarak bu kaynaklardan nasıl yararlanmaları gerektiği ve bilgi kaynaklarının güvenilirliğinin nasıl tespit edileceği açıklanacaktır. Bilgi kaynaklarından bahsedilirken, bilginin nasıl araştırılması gerektiğine dair örnekler de verilecektir.

Dijitalleşmeden önceki dönemde, çevirmenlerin çeviri sürecinde yararlanabilecekleri bilgi kaynakları nedir dendiğinde, ilk akla basılı sözlükler ya da basılı kütüphane kaynakları gelirdi. Sadece bir sözcüğün anlamı dahi farklı uzmanlık sözlüklerinden saatlerce aranarak çeviride vakit kaybedilme olasılığının fazla olduğu, koşut metin olarak bir sürü basılı metni belki de tek tek yatay olarak okumak gerektiği dönemlerde, çevirmen çeviri sürecinde daha fazla yorulabilmekte, neticede daha çok stres yaşayabilmekteydi. Ancak küreselleşmenin hızlanmasıyla ve farklı iş

¹ Hedeflenen kitle çevirmen adayları olsa bile uzman çevirmenler de bu bilgi kaynaklarıyla ilgili yazıdan faydalanabilir.

alanlarının ortaya çıkması, hayatın önemli bir bölümünün dijitalleşmesiyle, pek çok kaynak internet ortamına aktarılmış durumdadır. Bundan böyle okuyucu kavramı yerini kullanıcı kavramına bırakmıştır. Özellikle İnternetin popüler hale gelmesi ve *Google/Yandex* gibi arama motorlarının geliştirilmesiyle bugün kullanıcılar aynı anda yüzlerce kitabı bilgisayarlarına indirerek bir saat gibi kısa bir sürede sadece control+f kısa yol tuşlarıyla, yüzlerce sözcüğün doğru anlamına hızlıca erişebilmektedir. Neticede çeviride bilişsel yük oluşturan faktörler ve geçirilen zaman önemli ölçüde azalmaya başlamıştır (krş. Pym, 2011, krş. Şahin, 2013). Çevirmenlerin bir zamanlar çeviride yararlanabilecekleri koşut metinler basılı ve okunması daha zor bir haldeyken, güvenilir olup olmadığı farklı yöntemlerle hızlıca tespit edilebilen ve güvenilir olduğu konusunda hemfikir olunan, internet ortamına aktarılmış her kaynak çeviride koşut metin olarak kullanılabilir.

Örneklerle İnternet Bilgi Kaynakları ve Güvenirlik Tespiti

Çevrimiçi Sözlükler

İnternet ortamında çevrimiçi pek çok sözlük bulunmaktadır. Çevrimiçi sözlüklere terim karşılığı önerisi genellikle kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı, çeviride terim araştırması yapılırken, iki ya da üç sözlükten destek alınması, doğru terim karşılığının bulunması açısından önemlidir. İngilizce Türkçe veya Türkçe İngilizce sözlük kategorisinde *Tureng*, *Seslisozluk*, *Zargan* kullanılabilecek çevrimiçi sözlüklerdir. Türkçe sözcüklerin etimolojisi ve açıklamaları için *TDK* da yararlı olabilir. Bununla birlikte Türkçe karşılığı olmayan, karşılıkları oturmamış terimler açısından veya yeni sözcüklere henüz tutarlı Türkçe karşılıkların bulunmadığı durumlarda *Merriam Webster*, *Oxford Dictionary*, *Cambridge Dictionary* gibi İngilizce İngilizce açıklamalı sözcüklere başvurulabilir. Sözcüklerin tasnif edilip, sözcüğün hangi anlamının çeviri bağlamına uygun olduğu çeviride uzmanlık alanlarına göre de kolaylıkla tespit edilebilir. Söz gelimi, tarımla alakalı bir metnin çevirisinde çevirmen adayı "Spike" sözcüğüyle karşılaştığında, sözcüğün İngilizce Türkçe-Türkçe İngilizce çevrimiçi sözlüklerdeki karşılığı "sivri uç, ekser, iri çivi, krampon, dürtü, ani gürültü, uskumru yavrusu, büyük çivi, başak, spayk/spike protein, diken" (bkz. *Tureng*, *Seslisozluk*, *Zargan* vb.), şeklinde belirtilmektedir. Bu sözcüklerin kullanıcılar tarafından girilme olasılığı olduğundan, sözcük karşılıkları her zaman doğru olmayabilir. Ancak uzmanlık alanı tarımla ilgili bir metinde, en uygun karşılık "başak" tır. Başak sözcüğünün doğru karşılık olup olmadığı zaten bağlam içerisinden

de anlaşılabilir. Ancak tıp metinleri söz konusu olsaydı, spike ile kast edilenin koronavirüsün çıkıntı şeklindeki proteinleri olduğu akla gelirdi. Çoğunlukla “spike” sözcüğünün koronavirüs bağlamında çevrilmeden aktarıldığı görülmektedir.

Bir diğer örnek olarak “treatment” sözcüğü verilebilir. “Treatment”, genel olarak “davranış”, “muamele”, “tedavi” karşılıklarına sahiptir. Ancak su mühendisliği alanındaki bir çeviride bu karşılıklar bağlama uygun değilse, yine çevrimiçi sözlüklerden bu sözcüğün yan anlamı araştırılarak doğru karşılığın “arıtma” olduğu çevrimiçi sözlüklerin hızlı okumaya imkân tanıyan dikey okuma yöntemiyle kısa sürede tespit edilebilir.

Çevrimiçi sözlüklerin kolay erişebilir olmaları ve basılı sözlüklere göre dikey okuma yöntemiyle karşılıkların hızla taranabilmesi nedeniyle, daha hızlı bir sürede doğru karşılıklar tespit edilebileceği söylenebilir. Burada önemli olan kriter, tek bir sözlükle yetinmemek ve karşılıkların doğru tespiti için en çok kullanılan sözlükleri tercih etmektir. Ayrıca bazı sözlükler *Google* eklentileri şeklinde de hizmet vermektedir. Örneğin *Tureng* sözlüğü internet tarayıcısına eklenerek siteye daha hızlı erişim sağlanabilir.

Arama Motorları

Google Arama Motoru² (*Google Scholar* ve *Google Translate* dâhil) ve *Yandex* gibi platformlar açık erişimli sözlük olarak kullanılabilir. Sözcükler tırnak içerisinde, aralarına artı/eksi koyarak arama, bireysel kombinlerle, alıntılardan (in cit.) arama yöntemleriyle araştırılabilir. Böylece koşul metinlere ulaşılarak sözcüklerin çeviri yapılan uzmanlık alanında ne manada kullanıldığı tespit edilebilir. Önemli olan kaynağın çok okunması, aranma sıklığı kadar, kimin tarafından yazıldığıdır. Kaynak güvenli olsa bile, söz konusu terim birkaç kaynaktan taranmalıdır. Söz gelimi, çevirmen aday yabanc dilden çeviri yaparken bilimsel bir eserde “literature” sözcüğüyle karşılaşabilir. Bu sözcüğün ilk yaptığı çağrışım “edebiyat” tır. Ancak çevrimiçi sözlüklere bakıldığında “kaynak, belli bir konuda yazılmış yazılar” (bkz. *Tureng* vb.) karşılığı da bulunmaktadır. Kavramı özümsememiş veya daha önce hiç karşılaşmamış çevirmen aday sadece bu bilgidan fazla bir şey anlamayabilir. Bu durumda arama motorları üzerinden tırnak içerisinde “literature”, literature meaning” literatür”, “litarature

² Metin dediğimiz olgunun sadece sözcüklerden ibaret olmadığı düşünüldüğünde *Google* Arama Motoru üzerinden veya cep telefonuna indirilen *Google Lens* gibi programlarla görsel aratılarak da çevrilecek kavramın anlamı zihinde daha somut bir görüntü oluşturabilir.

anlamı” vb. bireysel kombinasyonlarla arama gerçekleştirebilir. Kombinasyonlar bireysel olarak belirlenip, arama çubuğuna farklı sözcükler eklenerek söz konusu arama sürdürülebilir. Bu yöntem zaman alıcı olsa da bilgisayar kullanımı konusunda kendini geliştiren çevirmen adayları sözcüğün doğru karşılığını etkin ve hızlı bir şekilde bulabilir. İnternet bilgi kaynaklarının olmadığı dönemlerde sürecin daha zor olduğu düşünülürse, arama motorları üzerinden bu şekilde yapılan aramalarla geçirilecek zamanın kabul edilebilir zaman aralıkları olduğu söylenebilir.

Sözcüğün tespiti sırasında birkaç kaynaktan yapılacak sağlamada güvenilirlik açısından önemlidir. Bilgisayar teknolojilerinin gelişmediği ve yatay okuma yöntemlerinin (basılı metin okuma) uygulandığı dönemlerde, çeviride bilişsel yük fazlayken, bu tarz arama teknolojileri sayesinde artık verilere hızlıca ulaşılabilmektedir (krş. Pym, 2011). Verinin güvenilirliğinin sorgulandığı zamanlarda da arama sözcükleri değiştirilebilir. Doğru karşılığın tespit edilemediği düşünülürse, kaynak metin yeniden gözden geçirilebilir. “Literature meaning” şeklinde bir internet araması bile aslında çoğu zaman yeterli olabilmektedir. Bu şekilde arama yapıldığında, *Oxford*, sözcüğün karşılığı olarak “*written works, especially those considered of superior or lasting artistic merit*”, “*books and writings published on a particular subject*”, “*leaflets and other printed matter used to advertise products or give advice*”³ açıklamalarını vermektedir. Kaynak metnin bir önceki paragrafta bilimsel bir eser olduğunun belirtilmesi burada önemlidir. Dolayısıyla İngilizce açıklamalardan birinci ve ikinci ifadeler bağlama daha uygun düşmektedir. Türkçe sözlük dışında, Google’dan yapılan aramayla karşımıza çıkan *Oxford* Sözlükteki İngilizce açıklama ve sözlük tarafından “*the literature on environmental epidemiology*” şeklinde verilen örnek bu kavramın çevrilen bilimsel eserin ait olduğu bilim alanıyla ilgili yazılan kaynakları kast ettiğini bulmamızı sağlayacaktır. O halde “literature” sözcüğü, bu bağlamda dilimize “bilim alanı literatürü”, “bilim alanıyla ilgili literatür”, “literatür” ya da daha fazla yapılacak araştırmayla Türkçe karşılık olarak karşımıza çıkabilecek “alanyazın” şeklinde erek dile aktarılabilir. Bu anlamda örnekler çoğaltılabilir.

³ “Literature”, <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/> Erişim: 14.09.2022

Açık Erişimli Akademik Siteler

İnternet ortamında açık erişimli bilimsel içeriklere yer veren pek çok akademik nitelikte site bulunmaktadır. Bunlar arasında *ResarchGate*, *Google Scholar*, *Academia*, *Google Scholar* ve *Dergipark* ilk akla gelenlerdir. Özellikle koşut metin tararken bu internet siteleri yardımcı kaynaklar olabilir. Örneğin, çevirmen adayı çevirdiği uzmanlık alanında “döndürerek kaplama” terimiyle karşı karşıya kalabilir. Burada “döndürmek” için “turn”, “rotate” veya “spin” kavramlarından hangisini seçeceği konusunda sadece sözlüğe bakarak çevirmen adayı ikileme düşebilir. “Kaplamak” için de benzer durum söz konusudur. “Coat” ve “cover” kavramlarının her ikisi de kaplamak anlamına gelmektedir. Bu durumda çevirmen adayı bilimsel makalelerin depolandığı *ResearchGate*, *Google*, *Scholar*, *Academia*, *Dergipark* gibi siteler üzerinden konuyla ilgili Türkçe makaleleri tarayarak, “döndürerek kaplama” terimi içeren özet ve başlıklara göz atabilir. Araştırma için tek bir makaleye bakmak çoğunlukla yeterli olmamaktadır. İki veya üç makalenin özet ve başlıkları incelendiğinde, güvenilir bir karşılık genelde tespit edilmektedir. “Döndürerek kaplama” teriminin İngilizcesi yapılan araştırmada “spin coating” olarak geçmektedir. Bu karşılık çevirmen adayı tarafından kelimeleri bir araya getirerek tesadüfen de bulunmuş olabilir. Ancak alanda yeni uzmanlaşma söz konusu ise ve yanılma olasılığı düşünüldüğünde güvenilirlik tespiti için daha fazla kaynaktan araştırma yapmak gerekir. İki veya üç makale bu açıdan taranıp bulunan karşılığın doğru olduğu saptanmalıdır.

Bir diğer örnek olarak Türkçe kaynak metinde “anlamli farklılık” kavramı geçiyor olabilir. Çevirmen adayı, sözlükleri araştırdığında kavram için net bir karşılık elde edememiş olabilir. Açık erişimli akademik sitelerden yapılan araştırmalarda sağlama ve güvenilirlik açısından iki ya da üç çalışmanın özetine bakarak söz konusu kavramın İngilizcesinin “significant difference” olduğu tespit edilebilir.

Vakit alıcı bir durum olarak görünse de uzmanlaşma sürecinin başında yoğun terim araştırmaları gerekli olabilir. Bu tarz araştırmalar, çeviri olgusu her ne kadar dil ve kültür edincinden oluşan bir etkinlik şeklinde düşünülse de iyi bir araştırmacı olmanın da dil ve kültür hâkimiyetinin yanı sıra çeviri kalitesinin belirlenmesinde ve akıcı/doğru bir çeviri üretilmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Çevrimiçi Kütüphane Veritabanları ve Açık Erişimli Üniversite Sayfaları

Bilindiği gibi çoğu üniversitenin fiziksel kütüphanesi kadar bir de uzaktan erişimli sanal kütüphane hizmetleri vardır. Sanal kütüphaneler sayesinde farklı bilim alanlarına yönelik birçok bilimsel dizine ulaşılmakta ve bu dizinlerden indirilen makale, kitap, kitap bölümleri ve bildiriler de sadece bilimsel araştırmada kullanılmalarının yanı sıra çeviride koştut metin olarak kullanılabilir. Şu anda çoğu üniversite *Vetis* veritabanını kullanmaktadır. Bu veritabanları üzerinden *Ebsco*, *Taylor Francis*, *Scopus*, *Proquest*, *Science Direct*. vb. pek çok dizine ulaşılarak araştırılan terim ya da çeviri yapılan uzmanlık alanıyla ilgili makale, bildiri, kitap ve kitap bölümleri bilgisayara indirilebilir. Böylelikle sadece terim araştırması yapmanın ötesinde, konuyla ilgili bilimsel kaynakların okunması sağlanarak anlaşılabilir cümle yapıları daha kolay anlaşılabilir ve çeviri yapılan alanda uzmanlaşma süreci kolaylaştırılabilir. Kütüphane veritabanları sayesinde arama motorları veya üçüncü kısımda açıklanan web sayfalarından indirilemeyen, bir diğer ifade ile üyelik gerektiren (açık erişimli olmayan) çalışmalara ulaşılabilir. Böylelikle çeviri yapılan alanla alakalı hem açık erişimli hem de üyelik gerektiren yayınlara erişilebilir. Bununla birlikte Bartın Üniversitesi gibi bazı üniversiteler kütüphane veritabanları dışında kurum akademisyenlerinin açık erişim izni olan çalışmalarına ulaşım imkânı sunmaktadır. Kütüphane veritabanları, kurumsal web sayfaları ve üçüncü bölümde bahsedilen sitelerden indirilen, hakem onayından geçerek bilimsel bir dergide yayınlanmış çalışmalar güvenilir olduğundan, çeviri araştırması sırasında koştut metin olarak bunları kullanmak daha sağlıklıdır. *Google* arama motoru üzerinden çevrilen uzmanlık alanıyla ilgili bilimsel olmayan bazı blog sayfaları, yazılara vb. de ulaşılabilir. Ancak güvenilirlik açısından bilimsel bir dergide basılmış olan kaynaklara da erişmek ve sağlama yapmak ileride sorun yaşamamak adına önemli bir noktadır.

Sonuç

Eskiden bilgi kaynakları ne dendiğinde akla basılı sözlükler, basılı kitaplar, basılı kütüphane kaynakları, gazeteler gelmekteydi. Bugün ise çevrimiçi sözlükler, arama motorları, açık erişimli akademik siteler, çevrimiçi kütüphane veri tabanları, açık erişimli üniversite web sayfaları aslında herkesin günlük hayatlarında bilgiye ulaşmak için kullandıkları kaynaklar arasında yerini almıştır. Bilindiği gibi bilgi ve bilgi edinmek asla bitmeyen bir süreçtir. Bu sürecin değişik mesleklerde ve hayatın doğal akışında doğru yönetimi profesyonelleşme ve farklı uğraşlarda kolaylık

sağlamada önemli bir noktadır. Çeviri sürecinde de çevirmenin sıklıkla başvurdukları bu kaynaklar bundan böyle çeviri mesleğinin sürdürülmesinde yeni iş istasyonlarıdır.

Kâğıt kalemle çeviri yapılan bir dönemden, daktiloyla çeviri yapılan döneme geçildiğinde, çeviri halen çok emek gerektiren ve saatlerce uğraşılacak bir etkinlikti. Bilgisayarların yaygınlaşmasıyla, internetin henüz popüler olmadığı dönemlerde de yine çeviride saatlerce zaman harcamak gerekebilmekteydi. Bu dönemlerde bir tek bir kelimenin anlamını dahi basılı sözlüklerden veya sadece bir iki çevrimdışı ya da sayısı az çevrimiçi sözlüklerden aramak çevirmenin bilişsel sürecinde yorucu bir etkiye yol açmakta ve çevirilerin daha yavaş yapılması durumu söz konusu olmaktadır. Dijitalleşmenin popülerleşmesiyle ise dikey okumaya imkân veren çevrimiçi sözlük sayılarında meydana gelen artış, *Google*'un keşfiyle arama motoru teknolojisinin yaygınlaşması, açık erişimli sitelerin aktif edilmesi ve fiziksel kütüphanelerin internet ortamına aktarılmasıyla çeviri sürecinde harcanan zaman azalmaya başladı. Neticede bugün çeviri piyasasında üretkenlik önemli bir kavram haline geldi. Çevirmen adaylarının ve çevirmenlerin bilişsel yükünün eskiye göre nispeten azaldığı bu dönemde, sayılan bu bilgi kaynaklarını nasıl ve ne şekilde kullanabileceklerini öğrenmeleri, terim ve çevirdikleri uzmanlık alanıyla ilgili koşut metinlere nasıl erişebileceklerini anlamaları, hangi bilgi kaynaklarına güvenebileceklerini tespit edebilmeleri çeviri sürecinin kolaylaştırılması açısından önemlidir.

İnternet bilgi kaynakları, güvenilirliklerinden emin olduğu takdirde, araştırma becerisine sahip bir çevirmenin birçok terimin anlamına hızlıca erişmesine ve çevirinin daha hızlı ve kolay bitirilmesine katkı yapmaktadır. Ya da bu tür kaynaklar çeviri yapılan uzmanlık alanı hakkında kayda değer bilgiler sunmaktadır. Çeviri piyasasının çevirmenden istediği de artık üretken bir çeviridir. Zira çeviriye olan talep küreselleşmenin bir sonucu olarak artmıştır.

Son olarak söz konusu bu çalışmanın temelde çevirmen adaylarına ileride hangi uzmanlık alanında olurlarsa olsunlar nasıl araştırma yapacaklarını örneklerle göstermesi bakımından ilgi literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Eruz, S. (2010). *Çokkültürlülük ve çeviri: Osmanlı devleti'nde çeviri etkinliği ve çevirmenler*, Multilingual, İstanbul.
- Gürçağlar, T. Ş. (2016). *Çevirinin abc'si*, Say Yayınları, İstanbul.
- Munday, J, Ramos Pinto, S. ve Blakesley, J. (2022). *Introducing translation studies: theories and applications*, Routledge, Londra ve New York.
- Öztunalı, O. (2017). Toledo çevirmenler okulunda gerçekleştirilen çalışmaların kültürlerarası yeri ve önemi, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57(2). 1323-1329. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/2238/23258.pdf>
- Pym, A. (2011). What technology does to translating, *Translation & Interpreting* Vol 3, No 1, 1-9.
- Şahin, M. (2013). *Çeviri ve teknoloji*, İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilim temel kavram ve kuramları*, Multilingual, İstanbul.
- Yücel, F. (2007). *Çevirinin tarihi*, Çeviribilim Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- "Literature", www.tureng.com Erişim: 14.09.2022
- "Literature," <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/> Erişim: 14.09.2022
- "Spike", www.tureng.com Erişim: 11.09.2022
- "Spike", www.zargan.com Erişim: 11.09.2022
- "Spike", www.seslisozluk.net Erişim: 11.09.2022